

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 1

31 Ekim 2012 Çarşamba

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.03

BAŞKAN : Enver YILMAZ (İstanbul)

-----0-----

BAŞKAN – Sayın Ferruh Bozbeyli, sayın milletvekili arkadaşlarım hoş geldiniz.

FERRUH BOZBEYLİ – Teşekkür ediyorum, sağ olun.

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak ülkemizde demokrasiye müdahale eden tüm darbe ve muhtıralar ile demokrasiyi işlevsiz kılan diğer bütün girişim ve süreçlerin tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonuna kamuoyunun kısaca bildiği şekliyle darbeleri araştırma komisyonuna hoş geldiniz.

FERRUH BOZBEYLİ – Teşekkür ederim.

BAŞKAN – İlk defa Türkiye Büyük Millet Meclisinde dört siyasi parti bir araya gelmek suretiyle 27 Mayıs 1960 darbesinden bu yana Türkiye'de gerçekleştirilen darbeleri, sebepleri ve sonuçları itibarıyla araştırmaya başladık. Bu çerçevede üç alt komisyon kuruldu. Bunlardan bir tanesi de 27 Mayıs 1960 darbesi ve 12 Mart 1971 muhtırasını araştıran Alt Komisyon. Ben Alt Komisyon Başkanı Enver Yılmaz İstanbul Milletvekiliyim. Sizi daha ziyade 1960 ve 71 Muhtırası sürecine ilişkin davet ettik. Bu çerçevede sizden kısaca bir değerlendirme aldıktan sonra, milletvekili arkadaşlarımız ki biraz sonra gelirler, şu saatte tam Genel Kurulun açılma zamanı, bir iki dakika sonra komisyon üyesi diğer milletvekili arkadaşlarımız da toplantımızı teşrif ederler, şu an burada AK PARTİ Erzurum Milletvekilimiz Sayın Cengiz Yavilioğlu'yla birlikte biz varız milletvekili olarak. Diğer arkadaşlarımız Komisyonumuzun uzmanları. Biraz sonra, inşallah, sayımız çoğalacak.

Size 1960 darbesinden itibaren yaşamış olduğunuz fiilî olarak bulunduğunuz, Meclis Başkanlığı yaptığınız, cumhurbaşkanlığına aday olduğunuz o sürece ilişkin bir

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 2

değerlendirme, sizden bir sunuş alacağız, daha sonra da soru ve cevaplarla o döneme ilişkin bizim hazırladığımız birtakım sualler olacak, size tevdi edeceğiz.

Ben tekrar size hoş geldiniz diyorum ve mikrofonu, sözü size bırakıyorum.

FERRUH BOZBEYLİ – Teşekkür ederim.

Efendim, evvela zatıalinizi ve arkadaşlarınızı saygıyla selamlarım.

Muhterem efendim, beni siyasete davet eden, teşvik eden, çağıran şey Yassıada mahkemeleridir. Ondan evvel, siyasetle fazla ilgilenmiyordum, yani her vatandaş gibi derinlemesine bir ilgim yoktu, her vatandaş gibiydim. Fakat Yassıada mahkemesi bir sorumluluk duygularımı tahrik eden bir tecelli ortaya koydu. Herhâlde bunu sağa sola da söylüyor olmalıyım ki Babıali'de Türkiye Yayınevinin sahibi rahmetli Tahsin Demiray beni Adalet Partisine davet etti. Ben de o zaman bazı arkadaşlarıma, hocalarıma danıştım, bunların mütalaalarını aldım ve kabul ettim. Adalet Partisi İstanbul İl İdare Heyeti Üyesi olarak siyasete başladık. 27 Mayıs bizi Sultanahmet'teki evimizde yakaladı. Sultanahmet'te oturduğumuz sırada bize çok yakın bir yerde Balıkesir Talebe Yurdu vardı. Balıkesir Talebe Yurdunda sabahın -Cuma günüydü o gün- çok erken saatlerinde şarkılar söyleniyordu, çok erken saatlerinde ve bizim hiçbir şeyden haberimiz yoktu, sadece "Niye bu gürültü, bu şarkılar niye çıktı?" diye merak ettik, gelip geçene sorduk, bize "İhtilal oldu, darbe oldu" diye söylediler, öyle öğrenmiş olduk biz bu işi.

Ben darbeyi şaşkınlıkla karşıladım, yani ne korktum, ne ürktüm, ne tasvip ettim, şaşkınlıkla karşıladım, böyle şey olmaz zannediyordum. Yani böyle şey olabilir zannedenlerin feraseti kadar ferasetim yokmuş herhâlde, yani yeterince keşfedememiş olmalıyım herhâlde, onun için şaşkınlıkla karşıladım.

27 Mayıs'ta beni siyasete davet eden şeylerden birisi şu oldu, en önde geleni, 27 Mayısın ya birinci ayıydı ya bir buçuk ay veyahut iki ay -tam bilemiyorum- polislerin elbiseleri değiştirildi. Bu benim çok ağırıma gitti. Bir topluluk güven ihtiyacıyla devlet kurar, bütün

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 3

kaleler bunun için yapılmıştır. İnsanoğlu evvela oturduğu yerde güvenmek istiyor, asayiş istiyor, evvela o. İşte Türk toplumunun bütün polislerin kıyafetinden onlardan nefret ettiği manasını çıkardılar ve bir anda bütün polis teşkilatı elbisesini görünce nefret edilen bir toplum hâline geldi ve elbiselerini değiştirdiler. Yeşile yakın bir elbisesi vardı, mavi bir elbise ile onları -kendi ölçülerine göre- süslediler. Bu bende çok kötü etki yaptı, yani bir topluluk güvenlik kuvvetlerine güvenmezse, asayiş güçlerine güvenmezse kale yıkılmış demektir. Çok etkiledi beni.

İkincisi, 28 Mayısla ben Yassıada'da tanıştım, rahmetli Hocam Trabzon Milletvekili... Affedersiniz, onun vekâletini deruhte etmişim -ben Hocamı tanıyordum, tabii onlarla tanışıyorduk ama hanımını tanıımıyordum- Hocam hanımına mektup yazmış, benimle görüşmesini istemiş. Hanımı da geldi, bahsetti böyle böyle ve biz kabul ettik avukatlığını ve Yassıada'ya Anayasayı ihlal davası adı verilen davaya devam etmeye başladık.

CENGİZ YAVİLİOĞLU (Erzurum) – Affedersiniz, hocanızın ismini alabilir miyiz.

FERRUH BOZBEYLİ – Zaten niye hatırlayamadım? Bu çok büyük bir ayıp oldu benim için ama, hocamızın ismi...

BAŞKAN – Fethi Çelikbaş mı?

FERRUH BOZBEYLİ – Hayır, hayır, ortaçağ tarihi profesörü... Evet şimdi söyleriz, Trabzon Milletvekili...

BAŞKAN – Tamam, siz devam edin, aklınıza gelince...

FERRUH BOZBEYLİ – Evet.

Anayasayı ihlal davası dolayısıyla Yassıada'ya gidiyorduk her zaman. Yassıada mahkemelerinde birkaç şey benim istikbalde siyasete girmek konusundaki temayüllerimi teşvik edici şekilde cereyan etti. Birisi şuydu: Bir milletvekili -bunun ismini de yanlış söyleyebilirim fakat sanıyorum Antalya Milletvekili doktor idi kendisi- dedi ki, "Profesör, Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş bundan bir ay evveline kadar Demokrat Partideydi, bir ay

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 4

evvel Halk Partisine geçti ve şimdi burada yok” Filan isim diye bir başka isim söyledi ki o benim için belli bir isim değildir, yani onu aklımda tutamadım, “O da bir ay, bir buçuk ay evvel Halk Partisindeydi Demokrat Partiye geçti, o burada, yani bir aylık süre içinde Demokrat Partinin içinde olan insanı buraya çağırmışlar, hakkında dava açıyorlar, bir ay evvel buradan gitmiş olan, Halk Partisine geçmiş olan bir kimse hakkında dava açılmamış.” dedi. Yassıada Mahkemesinin Başkanı dedi ki ona: “Sizi buraya tıkan kuvvet böyle istiyor.” Bu benim için hukuki de değil, ahlaki de değil, insani de değildi. Çünkü bir hukukçu “tıkın” demezdi, çünkü tıkmak başka bir şeydir. Hani “buraya davet eden, getiren, hakkında dava açılan” daha hukukçuya yakışan bir ifade kullanabilirdi. Hâlbuki “Buraya tıkan.” dedi. “tıkan”, bu argo bile değil yani argoyu kullananlar bile -bilmiyorum- böyle söylemezler yahut bana öyle geldi, bu çok ağırıma gitti benim, öyle bir söyledi ki yani çok ağır bir şekilde söyledi. Bunlar da benim üzerimde etki yapmaya başladı. Fakat bu etkiler menfi etkiler tabii.

Fakat Celal Bayar ifade veriyordu, savunmasını yapıyordu, küçük küçük kâğıtlara not almış, o notlara bakarak müdafaasını yapıyordu fakat notlardaki metinler, söylediği şeyler bitmişse cebine koyuyordu onları. Koyarken bazıları yere düştü kâğıtların, düşünce Yassıada'nın Başkanı dedi ki: “Kâğıtlarınız düştü yere.” dedi ve Celal Bayar dedi ki: “Onların işi bitti, sizin de işiniz bitecek, benim de bitecek, baki olan millettir, o kalır.” dedi. O zaman kendi kendime “Ha, böyle de oluyor.” diye düşündüm. Hani “Öyle de oluyor, böyle de oluyor, hâkimin önünde sızlanan da var, bu türlü davranan da var. Haydi bakalım, imtihandasın, hangisini yapmak hoşuna gidiyor? Hangisini yapmaya gücün yeter? Dene kendini.” gibi bir iç telkin altında kaldım.

Bir şey daha anlatacağım, aslında uzun bir şey tabii. Bir şey daha anlatacağım, röper noktaları olduğu için arz ediyorum muhterem Heyetinize. Efendim, üç ay sürdü Anayasayı ihlal davası, üç ay içinde biz her gün sabahleyin 08.15'te Dolmabahçe Rıhtımı'ndan, Dolmabahçe Camii'nin yanındaki rıhtımdan, Fenerbahçe Vapuruyla avukatlar olarak hareket

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 5

ediyorduk, 09.00'da Yassıada'da oluyorduk, zaten 09.00, 09.05'te de bizi içeriye alıyorlardı, hâkimler filan, diğer eski milletvekilleri geliyorlardı. İşte üç aylık duruşma süresi bittikten sonra iddiaya bir aylık mehil verdi mahkeme. "Bir ayda iddianızı hazırlayın." dedi. Bir ay içinde onlar da iddiasını hazırladılar ve okudular, müdafaaya da on gün verdi, bize de on gün verdi. Bu on günün bir günü de müvekkillerimizle görüşmek için ayrıldı. O gün bir çarşamba idi. İşte biz o çarşamba günü sabahleyin her zaman olduğu gibi saat 08.15'te Dolmabahçe Rıhtımı'na geldik, Fenerbahçe Vapuru çalışmıyordu, duruyordu, yani motorlarını çalıştırmamıştı, her zaman çalışmaya hazır, 08.15'te hareket ederdi, çalışmıyordu. Dolmabahçe Camii'nin etrafında tel örgü vardı ve Dolmabahçe Camii boşaltılmış, irtibat bürosu olarak kullanılıyordu. Biz tabii, Fenerbahçe Vapuru harekete hazır değil, avukatlar orada, işte orada ömür boyu bütün siyaset boyunca şahit olduğum bir şey ilk defa orada oldu. Olay bir tane fakat çözüm iki tane. Bir kısım avukatlar öfkelerini şey alıyorlar "Nasıl olur? Bir tane gemi var, denizin ortasında, biz yüzerek gidemeyiz ki, onu da hareket ettirmiyorlar." falan gibi sert, yıpratıcı, kavgacı bir üslup deniyor. Bir kısım avukatlar ise "İhtilal yapmış bir idareye karşı davranıyorsunuz, bu davranış ne işe yarar? Aklınızı kullanın da bir an evvel bu geminin hareketini temin edecek bir yol bulalım." diyordu. O zaman da -bu kelimeleri kullanacağım fakat bir kasıt aramayın lütfen- Türkiye'nin hâkimi Halk Partisiydi, yani askerler de Halk Partisi ağzıyla konuşuyor, bütün her yerde Halk Partisi şeyi vardı ve onun için bu böyle söyleyince yani bir kısım öyle, bir kısım böyle, iki ayrı şekilde söyleyince Halk Partililer bizim avukatlara isim taktı, o şiddet kullanalım, biz de cevap verelim, hakkımızı arayalım diye davranan avukatlara "Müfritler" ötekilere de "Mutediller" diye isim taktı, mutedil avukatlar, müfrit avukatlar oldu. Ben müfrit avukatlar tarafına düştüm.

Ve hiçbir subay görünmüyor, soru soracak hiç kimse yok. Oradan, tel örgüden bağırlıyor, caminin içinde sanki hiç kimse yokmuş gibi cevap veren yok, saat 08.15'ten 11.00'e kadar bu böyle devam etti ve biz 11.00'e kadar avukatların bir kısmı böyle işte

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 6

bağırıyor, çağırıyor, “Böyle şey mi olur? Anayasayı ihlal edenler bilmem ne oldu, bize şunu vermiyorlar.” filan gibi söylüyorlar, ötekiler de: “Yapmayın, gürültü etmeyin, Allah aşkına, sizin yüzünüzden... Böyle olmaz, arının kovanına çomak sokmayın.” falan gibi laflar ediyorlardı. Yani biz birbirimize girmiştik. Bunu ben hep düşündüm, hep düşündüm, aynı yanlışlık 4 adamın yüzüne çarpıyor, fakat o 4 adam birbiriyle kavga ediyor. Hâlbuki yanlış, 4 adam birleşerek yüzüne çarpan şeyi halletmesi gerekirken o 4 adam metot hatası, öyle değildi, böyleydi, birbirine giriyorlar. Bu rahat rahat duruyor. Bu ileride de 980 öncesinde de -bu gazetelerde çıktı- Van Cezaevinde sağcı teröristlerle solcu teröristler yahut bu sözü beğenmiyorsanız sağcı ve solcular hapse girmişler, aynı yerdeler, ikisi birbiriyle kavga eden bu topluluk hapisneden kaçmak için iş birliği yaptılar ve kaçtılar, hepsi, 80’den önce. Yani o zaman ben dedim ki: Onlar bu akıllılığı gösterdiği süre içinde onlarla uğraşacak insanlar elbette çok yorulacaklardır diye düşündüm.

İşte, Yassıada’da ilk misalini gördüğüm, avukatların o hareketi, son zamanlarda hâlen devam etmektedir. Hâlen olay bir tane, olayı nasıl çözeceği sorusunun cevabı iki tanedir. Bu iki tane olduğu için olayla uğraşmayı bırakıyoruz, metotlarımız yanlıştır, doğrudur diye birbirimizle uğraşıyoruz. Bu hâlen devam ediyor, hâlen ben bunu müşahede ediyorum.

Efendim, nihayet, saat 11.00’de bir yüzbaşı içeriden çıktı geldi, bize dedi ki: “Fenerbahçe Vapuru arızalıymış, onun için kalkamamış, siz kendiniz bir motor tutun.” Tabii üslup belli ya biraz evvelden, avukatlardan bir kısmı 5-6 kişi birden bağırılmaya başladı arkasından “Biz nasıl motor tutarız? Bu, devletin işi, denizin ortasında yürüyerek gidemeyiz, siz kendiniz götürürsünüz.” diye bağırıyor, bir kısmı da “Nereden bulacağız şimdi.” filan diye gene aynı farkla uğraşılıyor. O da dedi ki: “Bana içeriden öyle söylediler, ben de geldim size söylüyorum, bağırıp duruyordunuz, gidin motor bulun.” Arkasından bir başkası geldi -o da mı yüzbaşıydı tam hatırlamıyorum ama birinci yüzbaşıydı- o da dedi ki ”Yüz tonluk olacak, yani küçük bir motor olmayacak, tutacağınız öyle olacak, çünkü şu olur bu olur, motor arıza yapar

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 7

yahut dalgaya dayanamaz, biz sorumluluk kabul etmeyiz.” Şimdi, hiç birimiz nereden gidilir de motor bulunur, oradan nereye gidilecek de bulunacak, hiç birimiz bilmiyoruz yani. Fakat adamlar hiçbir şeye cevap da vermeden girdiler içeriye. Bilmiyorum, beni çok tahrik eden şeyler bunlar ama gücüm yetmiyordu, tahrik oluyordum, üzülyordum bir şeyler yapmak gerekir diyordum ama bir şeyler yapmaya gücüm yetmiyordu, benim gibi gücü yetmeyen birçok insanlar vardı. Kimisi üzüntüsünü ağlayarak, kimisi bağırarak, kimisi başka türlü hatta küfür ederek gösterenler vardı ama duyurmak istemiyordu, şurada bize duyuruyordu filan, o kadar. İşte, nihayet kendileri buldular ve saat yarım da biz Yassıada’ya vardık, yarım da. Oysa o çarşamba günü hepimizin müvekkillerimizle görüşme günü idi, görüşme gününün böyle saat yarım a kadar olan kısmı böylelikle bitmiş oldu. Saat yarım da Yassıada’ya vardık. Yassıada’da muhakemelerin yani duruşmaların yapıldığı salon bir basketbol salonuydu, kapalı basketbol alanıydı. Bu alanda Anayasayı ihlal cürümünün -onların tabiridir bu- üç aylık duruşma zabıtları bir kitap olmuştu, bir klasör olmuştu şöyle. Bütün avukatların önüne o bir klasörü koydular “Alın kendi müvekkilinizin ifadesinin olduğu sayfayı bulun ve orada müdafaanıza yarayacak bir şey bulmak istiyorsanız arayın.” Muhterem beyefendiler, böyle söylediğim şeye bilmem inanıyor musunuz? Ama öyleydi ve bir kitap düşünün şöyle bir kitap, bu kitabı ancak bir kişi açabilir, ama ikinci bir kişi açarsa bu ilki kapanır. Yani “Ben şurayı buldum, sen de burayı bul.” dersin bunu kapatır çünkü görmek için...

ÖZCAN YENİÇERİ (Ankara) – Bir kitap mı konu hepimizin önüne?

FERRUH BOZBEYLİ – Bir kitap, ortaya bir kitap ve böyle açılıyor, öteki kapatmaya çalışıyor bunu ve herkes birbirine “Çabuk ol.” filan diyorlar. Tam o sırada ben -Osman Turan Bey, affedersiniz, müvekkilimin adı o- tabii bu, bizim aramızda da, avukatlar arasında da “çabuk yap, çabuk bak” filan gibi bazı şeylere yol açıyor. Tam bu sırada Osman Turan Bey bana mektup yazmıştı, mektubunda da... Ha şöyle bir şey var: Demokrat Partinin on yıllık grup zabıtları şurada yığılıydı, Demokrat Parti zamanında on yıllık Meclis zabıtları da şurada

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 8

yığılıydı ve bizim avukatların vazifesi, o saat yarımından saat 17.00'a kadar olan süre içinde vazifemiz Grup zabıtlarında müvekkilimizin lehine bir cümle var mı onu bulacağız, Meclis zabıtlarında var mı? Onu bulacağız, bir de müvekkillerimizle görüşeceğiz.

İşte rahmetli Osman Turan Bey tedbirli adamdı, bana grubun -tam günü gününe değil de- mesela "957 Şubatında galiba, 958 Martında." diyordu, bazen de tam da söylüyordu, böyle mektup da yazmıştı, ben de onlardan iki tanesini bulmuştum, yani ortada da bir tek üsteğmen var, herkesin şeyini veriyor. Mesela, "Bana şu zaptı ver." diyeceksin ona -ötekilere vermekten sıra gelmişse- onu veriyor, bana da vermişti hakikaten de buldum ben bir şeyi, çok da hoşuma gitti şeye uygundu, not alıyordum. Not alırken, dediler ki: "Müvekkiller geldiler, kalkın, müvekkillerinizle görüşün." ama bütün müvekkiller değil sıra sıra, böyle 15'er 20'şer kişi geliyor, onların avukatlarına haber veriliyor, onlar gitsinler diye. Görüşme yeri şöyleydi, iki tane -bir oda değil de- küçücük bir yer düşünün, bir de bunun içinde bir yer daha düşünün, yani bir tane burada bir tane de burada düşünün, ikisinin arası var, bu ortada müvekkiller burada, eski milletvekilleri şunun içinde, biz de buradayız, şurası da tel örgü, görüşme yeri böyle, yani şöyle, bir de daha dışarıda, iki tane dikdörtgen prizmanın iç içe geçtiğini düşününüz -galiba tarif edebildim- oradaydı ve gene bir şey söyleyeceğim -inanmakta zorluk çekebilirsiniz ama böyleydi efendim- şimdi, mesela, ben müvekkilimle konuşacağım, şurada müvekkilim, içeride 15 tane milletvekili var, biz de dışarıda 15 kişiyiz, benim müvekkilimle konuşmam için, duymuyoruz, çünkü herkes konuşuyor, herkes konuşunca ben duyuramıyorum, bağırمام لازم geliyor, bağırınca öteki bağırma diyor yahut kendi de bağırıyor yani öyle bir karışıyor ki ya anlıyorsun ya anlamıyorsun yani böyle bir ortamda... Ve ben üsteğmene dedim ki: Üsteğmenim, ben aradığım evrakı buldum, lütfen, şimdi de beni müvekkillerle görüşmeye çağırıyorsunuz, burada böyle dursun bu, ben gidip gelince... Çünkü not alacağım dedim, "Hayır" dedi, kapattı, oraya koydu.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 9

İşte beyefendiler, saat 5'e yaklaştı bütün bunlar olurken.

Burada işte bir şey daha söylemek istiyorum. Bazı milletvekilleri ya müvekkilleriyle iyi irtibat kurdukları için zabıtlara bakmaya, müvekkilleriyle görüşmeye fazla zaman ayırmadan işlerini kolayca hallettiler. Ama bazıları hâlâ zabıtlarda bir şey bulabilmek için üsteğmenin alakasını bekliyorlar, bir kısmı hâlâ daha müvekkilleriyle görüşemedi. Onun için işi biten avukatlar öbür avukatlara “Hadi kardeşim, bizim işimiz var, seni mi bekleyeceğiz burada?” gibi, hatta bundan da daha kaba bazı davranışlarla öbür avukatları sıkıştırıyorlardı. Bu, tabii, avukatlar arasındaki sıkışıklık... Nihayet, bu da ona “Sus” diyor, bilmem ne diyor. Fakat gittiler motorcuya haber verdiler, motorcu geldi “Ben saat 4,5'a kadar para almıştım sizden, yeniden para vermezseniz ben gideceğim.” filan diyor. Ondan sonra gidiyorlar üsteğmene “Üsteğmenim, siz saat 5'ten sonra burada kalabilir misiniz? İşinize gitmeyecek misiniz?” Yani, bütün bunlarla avukatların bir kısmı öbür avukatlara zorluk çıkarıyordu. Oysa, bütün saydığım zorlukların hepsi bütün avukatlara yapılmıştı. Yani, deminden beri üçüncü kez söylediğim şey -gene üçüncü kez söylüyorum- yani, bir olay var -Allah sizleri esirgesin- mesela sizlerin hepinize birden yapılmış fakat siz birbirinizle tartışıyorsunuz, hepiniz birleşmiyorsunuz bana karşı. İşte, o zaman, bizi geri döndüren motorun içinde avukatlar öyle birbiriyle dövüştüler ki... Nasıl ama dövüştüler? Ben motor batacak diye korktum. Yani sen nasıl yani? Böyle birbirimizle bu hâle geldik diye... “Senin işin bitti, beş dakika beni niye bekleyemiyorsun kardeşim yani? Ne var bunda?” diye yumuşak başlayan tartışma giderek basbayağı yumruklaşmaya dönüştü orada. İşte, bütün bunlar benim siyasete girmem için bir şey oldu. Böyle bunlar seyredilemez diye düşündüm, seyredilemez böyle şeyler. Yani bunun içinde olmak lazım. İşte, bir şey yapabilirsen yaparsın. Sadece gözyaşı dökmek, üzülme, dertlenmek, sızlanmak yetmiyor diye düşünmüştüm o zaman.

Beyefendi, buradan devam edeyim mi? Yoksa yanlış bir şey mi tuturdum?

BAŞKAN – Estağfurullah.

Ferruh Bey, biz misafirlerimize yaklaşık bir saatlik bir süre veriyoruz. Şimdi siz bunun yarım saatini aşağı yukarı kullandınız. Tabii, milletvekili arkadaşlarımızın, bizlerin sizlere soruları olacak. İsterseniz, biz soru-cevap şekliyle gidelim, hem siz de nefes almış olursunuz, rahatlamış olursunuz, konu konuyu açar, uygunsa. Ya da soru cevaba geçmeden önce sizin biraz daha toparlamak suretiyle söyleyecekleriniz olursa...

FERRUH BOZBEYLİ – Ben bir şey daha söyleyeyim, ondan sonra sorulara geçelim, müsaade eder misiniz?

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 10

BAŞKAN – Estağfurullah.

Buyurun.

FERRUH BOZBEYLİ – Şimdi, efendim, birisi şu: Yassıada'da, yani o günkü davalarda, milletvekili olanların hepsi Yassıada'da idi, fakat Demokrat Parti il başkanı, ilçe başkanı yahut belediye reisi şu veya bu şekilde milletvekili dışında ama Demokrat Partili olan insanlar Balmumcu Kışlası'ndaydı, bir de Sivas'ta. Sivas'ı bilmiyorum ama Balmumcu'da ben çok dava aldım yani, birçok insanın davasını aldım. İşte, oradaki davaların isimlerini söyleyeceğim. İçinizde herhâlde avukat olanlar da vardır, hukukçu olanlar da vardır. Yani suçun ismini de kanun koyar, suçun tarifini de kanun yapar, hepsini kanun yapar, dışarıdan isim konmaz. Ama oradaki davaların ismi şöyleydi: Tünelciler davası, Kadehçiler davası, mezarlıklar davası... Böyle isimler vardı, böyle şeye de yazılırdı. Tünelciler davası ne yapmış? Samatya'dan, deniz altından Yassıada'ya tünel kazacaklarmış, oradan da Menderes'i kurtaracaklarmış, bunu yakalamışlar orada. Ötekiler ise kadeh kaldırmışlar, kadehçiler filan. Mezarlıklar ayakta ölmüş, adam ifade verirken öldü. İstanbul Belediye Reisiydi, sonra Sağlık Bakanı da oldu. Hatta eski bir Halk Partiliydi o, sonradan Demokrat Partiye geçmişti. Onun cenazesi çok kalabalık olmuş İstanbul'da. Yani bu kalabalığın hepsi de o zatı tanıdıklarından değil, reaksiyonlarını belli etmek için yapıyorlar tabii. Bir kısmı da öyleydi yani, ama çok kalabalık olmuştu. Orada tekbir getirdikleri için insanlar, "Mezarlıklar Dosyası" diye insanları böyle almışlardı. O şeyler vardı.

İkincisi, bir de bir şey daha söyleyeceğim ve bitireceğim, ondan sonra sorularınızı buyurun.

Muhterem heyetinize şunu söylemek istiyorum: O gün de, bugün de "27 Mayıs niye yapıldı?" diye sorarsanız, yapanlar diyor ki: "Cumhuriyeti korumak ve kollamakla görevliydik biz. E cumhuriyet de korunacak, kollanacak hâle geldi. Biz de onu kollamak için bunu yaptık." Ha, Anayasa'ya göre cumhuriyet bir rejimin adı değildir. Kesinlikle söylüyorum: Anayasa'ya göre cumhuriyet bir rejimin adı değildir. Beynelmilel hukuk literatüründe de cumhuriyet bir rejimin adı değildir, cumhuriyet bir devlet şeklinin adıdır. Nitekim, Anayasa'mızın birinci şekli matlab devlet şeklidir devletin şekli. "Türkiye devleti bir cumhuriyettir." diye yazıyor. Devletin şeklidir. 4'üncü maddesinde de Anayasa'nın niteliklerinden devletin şekli olan cumhuriyeti demek suretiyle devletin şekli konusunu ikinci defa ifade etmiştir. Şunu söylemek isterim: Bundan yedi sekiz sene evvel -arkadaşlarım bilecekler, siyaseti takip edenler bilecekler- Avustralya'da "Cumhuriyete geçelim mi,

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 11

geçmeyelim mi?” diye referandum yapıldı ve Avustralyalılar “Geçmeyelim” diye oy verdiler. Cumhuriyete geçselerdi, “Geçelim” diye oy verselerdi ne yapacaklardı? Cumhurbaşkanı seçeceklerdi, başka bir şey yok. Kraliçenin umumi valisi gidecek, cumhurbaşkanı seçeceklerdi. 29 Ekim 1923’ten bir gün evvel ne vardı da 29 Ekim, bir gün sonra, ne oldu, ne değişti? Hiçbir şey değişmedi, yalnız Atatürk Cumhurbaşkanı oldu, onun dışında hiçbir şey değişmedi. Öyle ise, bir yerde devletin başkanı seçimle iş başına gelmiyorsa o yerde cumhuriyet yoktur. Mesela İngiltere’de cumhuriyet yoktur, İspanya’da yoktur, Belçika’da yoktur, Hollanda’da yoktur, bilmem, İsveç’te yoktur, Kanada’da yoktur, Japonya’da yoktur, İspanya’da yoktur. Cumhuriyet yoktur orada. Peki, cumhuriyeti o zaman kollamak isteyenler nesini kollayacaklardı? Yani, seçilmiş cumhurbaşkanı da vardı, e cumhuriyetler seçilmiş cumhurbaşkanının varlığı demektir. Seçilmiş cumhurbaşkanının olmadığı bir yerde cumhuriyet de yoktur. İşte, onların böylelikle anlamsız bir gerekçe... Bugün için de aynı şey. “Cumhuriyet tehlikede.” diyenler... Cumhuriyetin nesi tehlikede? Nesi tehlikede? Ha, “sosyal devlet” diyor cumhuriyetin nitelikleri. Onu biz saymışız, başkaları saymamış. Türkiye’de var o. Dünya hukuk edebiyatında, hukuk literatüründe böyle şey yok, bize ait. Peki, oysa, sosyal devlet mi tehlikeye düşmüş niteliklerde? Efendim, sayılan nitelikler mi? Hangisi düşmüş belli değil. Bunların hiçbirisi belli değil. Onun için bu bir nevi... O zaman şöyle oluyor: Cumhuriyet bir devlet şeklinin adı değildir, cumhuriyet bir modern yaşama projesidir, modern hayat projesidir demek. Türkiye’de bu mana verilmiş oluyor. Hâlbuki Atatürk “Cumhuriyet fazilettir.” demişti. Ben de bunun üzerine düşündüm, hakikaten cumhuriyet bir fazilettir. Neden cumhuriyet bir fazilettir? Cumhurbaşkanı iyi ki kral değil. Mesela benim sevmediğim bir cumhurbaşkanı. Hiç olmazsa içimde bir umut var. “Süresi biterse onu seçeceğim, yenisini seçeceğim.” Bu umut beni memleketime bağlıyor, bu umut beni memleketimin değerlerine bağlıyor, beni ümitsizliğe düşürmüyor. Ama ya kral olsaydı? Bugünkü cumhurbaşkanını beğenmeyen adamlar da var, bugünkü cumhurbaşkanına tahammül edemeyen adamlar da var. Onlar da fazla üzülmesinler. Umutlu olsunlar. Günün birinde onların da yeniden seçme şansı vardır. Onun için cumhuriyet hakikaten değerli bir devlet şeklidir. Yani, o bir fazilettir, ona bakmamız lazım. Ama ikide birde de böyle “Tehlikeye düştü.” filan... Yani, kim, kim? Kim ister ki? “Cumhuriyeti istemiyorum, krallık olsun.” mu diyecek?

Bunu da söyledikten sonra emirlerinize uygun olarak sorularınızı bekliyorum.

Buyurun.

BAŞKAN – Estağfurullah. Siz çay ve su molası verebilirsiniz bu arada.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 12

Ben milletvekili arkadaşlarım gelecek demiştim, geldiler.

Ahmet Topbaş Bey Afyonkarahisar Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili.

FERRUH BOZBEYLİ – Hürmetler efendim.

BAŞKAN – Sayın Şirin Ünal Paşamız İstanbul Milletvekili AK PARTİ.

FERRUH BOZBEYLİ – Hürmetler efendim.

BAŞKAN – Prof.Dr.Özcan Yeniçeri Milliyetçi Hareket Partisi Ankara Milletvekili.

Buradaki arkadaşımızı tanıştırmıştım, kalktı koltuktan, gelir o şimdi.

FERRUH BOZBEYLİ – Affedersiniz, bu şeyden sonra esas komisyonun önünde bizi bir daha dinleyecek misiniz, yoksa bu kadar mı?

BAŞKAN – Hayır.

FERRUH BOZBEYLİ – Tamam.

BAŞKAN – Şimdi şöyle yaptık Ferruh Bey, alt komisyonlarımızın konusuna göre davet yaptık. 60 darbesi ve 71 muhtırası sürecine yönelik bilgilerine başvuracağımız için biz de 60 Komisyonu Alt Komisyonu olarak buradayız. Dolayısıyla, bizim Komisyonumuzun tamamı burada.

FERRUH BOZBEYLİ – Bir de bu benim söylediğim şeylerin bir suretini bana da verecek misiniz?

BAŞKAN – Tutanakların hepsini size veririz. Üç dört gün sonra tutanaklar çıktığı zaman uzman arkadaşlarımız size ulaştırırlar.

Şimdi, tabii, 27 Mayıs darbesiyle birlikte siyasete giriş gerekçelerinizi izah ettiniz. Siz daha sonra, o avukatlık tecrübesinden sonra, yaşanan o olumsuz tecrübelerden sonra, 1969'da Meclis Başkanıydınız.

FERRUH BOZBEYLİ – 65'ten 71'e kadar.

BAŞKAN – 73'te Demokratik Partinin de hem genel başkanıydınız hem cumhurbaşkanı adayydınız. Bu adaylığınızın Adalet Partisinin adayı Tekin Arıburun'un cumhurbaşkanlığını engellediği yolunda yaygın bir kanaat var. Yani, Tekin Arıburun Demokrat Parti döneminin Hava Kuvvetleri Komutanı, İzmir Demokrat Parti Milletvekili Perihan Arıburun'un da eşi. Sizler Adalet Partisinden ayrılan siyasetçilersiniz. Eğer Adalet Partisinde kalsaydınız, ayrılmamış olmanıza rağmen, aday çıkarmayıp yani siz aday olmasaydınız Tekin Arıburun cumhurbaşkanı seçilebilir miydi? Bu hususta öncelikle neler söylersiniz? Çünkü, o süreçten sonraki Cumhurbaşkanlığı seçimi 12 Eylül darbesinin ana

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 13

gerekçelerinden bir tanesi oldu. Bu cevaptan sonra buna paralel bir sorum daha olacak size, onu tevcih edeceğim.

Buyurun.

FERRUH BOZBEYLİ – Şimdi, efendim, bu bir araştırma değil, bir sorgulama oldu. Benim heyetinize saygım var.

BAŞKAN – Özür dilerim. Müsaade eder misiniz?

Biz bir soruşturma komisyonu değiliz, araştırma komisyonuyuz, cevap vermeyebilirsiniz.

FERRUH BOZBEYLİ – Hah. Vereceğim, tamam.

BAŞKAN – Bunu bir saygısızlık olarak sakın addetmeyin, ben ve tüm arkadaşlarımızın size saygısı var.

FERRUH BOZBEYLİ – Yok, bu açıklamadan sonra etmem artık.

BAŞKAN – Dolayısıyla, ben ilk başta bütün konuklarımıza bir soruşturma komisyonu olmadığını özellikle söylüyor idim. Benim ihmalim oldu, kusura bakmayın.

FERRUH BOZBEYLİ – Estağfurullah.

BAŞKAN – Cevap verme mecburiyeti yok.

FERRUH BOZBEYLİ – Yok, vereceğim efendim.

BAŞKAN – Arkadaşlarımızla aynı görüşteyiz, sizi seviyoruz ve takdir de ediyoruz. O mücadeleniz hakikaten Türk siyasetinin örnek mücadelelerinden bir tanesidir. Dolayısıyla, burası mahkeme değil. Sakın böyle bir algıya girmeyin.

FERRUH BOZBEYLİ – Şimdi, muhterem efendiler, Adalet Partisi içinde bir grup insan huzursuz olmuştu.

ÖZCAN YENİÇERİ (Ankara) – O dönemleri bize bir izah ederseniz.

FERRUH BOZBEYLİ – Anlatayım.

Çünkü 1969'dan evvel Adalet Partisi içerisinde bir tesanüt birliği kuruldu. Bu tesanüt birliğinin adı "Yeminliler Grubu"ydü. Tutmuşlar bu yeminliler Meclis içindeki ve parti içindeki postları saymışlar, 119'u bulmuşlar. Yani, komisyon başkanlıkları, bilmem, divan kâtipleri, bilmem, başkanlık, bilmem, komisyonluk, hepsi... Genel idare kurulu üyeliği filan hepsini 119 bulmuşlar. Demek ki biz 119 kişi aramızda kenetlenir, iyi bir söz verirse bu postları bir gün başkasına kaptırmayız. Bunun da başı partinin başı. İttifakla ona da sadakat yemini... Adı da Yeminliler, yemin de etmişler aralarında. Başlangıçta bu bir rivayet hâlinde dolaştı, yani yemin ettiklerini gören de var, görmeyen de var, bilmiyoruz. Ben görmedim, herkes söylüyor.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 14

Bu, onun dışında kalanlar tasfiye edilecek kaygısını yarattı. Nitekim, 1969'da bizim İstanbul'da bizim il idare heyetini feshettiler durduk yerde. Konya'yı feshettiler, birçok yerleri feshettiler, başka idare heyetleri kurdular, geçici idare heyetleri kurdular. 69 seçimine de bir ay var, iki ay filan var. İşte, herkes "Bu insanlar tasfiye edilecek, öyleyse mukabele edelim, yani, biz de kendimizi koruyalım." dedi. O zaman ben Meclis Başkanıydım. Geldiler bana "Sen Meclis Başkanlığından istifa et, partinin başına geç. Biz parti kuracağız, onun başına geç." diye. Ben de "Hayır, ben böyle bir şeyi kabul etmiyorum." dedim. Fakat o ayrılanlardan 2 arkadaş, 2'si birden genel başkanlığa aday olmuşlar. Olunca bölünme temayülü başlamış orada. Onun için bana gelmişler. Yani, baştan bir ihtiyaç diye değil, yani, bölünmeyi ben önlerim düşüncesiyle bana gelmişler. Ben bunu kabul etmedim fakat benimle de ilgilendirdiler şeyi. Yani, ben de onları tutmuş gibi göründüm. Öyle değildi ama öyle dediler. Bazı şeyleri şey edemiyorsunuz. Kabul etmek istemiyor. Öyle dediler ve ben Meclis Başkanlığından istifa ettim. Sayın Demirel'e de söyledim: Ben ayrılalım, daha iyi geçineceğiniz başka birisi varsa onu seçersiniz. "E senin alternatifin yok." dedi. Ama böyle yaptım, ben istifa ettim. İstifa edince onların işi daha bir kolaylaştı. Daha boşta kaldım, "İlla kabul et" diye ısrar ediyorlar. Benim kabul etmeyişimin sebebi şuydu: Parti başkanlığı yapamazdım ben. Yani, parti başkanlığı yapmak kolay bir iş değil. Evvela imkânları bol olacak parti başkanlığı yapanların. Yani, eli bol olacak, imkânları bol olacak, kolay harcayacak, kolay şey yapacak. Yani, bu bakımdan benim hiç imkânım müsait değil.

İkincisi, böyle bir tecrübem de olmamış yani. Meclise girmişim, kâtip olmuşum, divan kâtibi olmuşum, Meclis Başkan Vekili olmuşum, Meclis Başkanı olmuşum, böyle bir şeyim de yok yani. Onun için ben istemiyordum böyle bir şeyi. Fakat, babama varıncaya kadar etkilediler. Evin içinde tatsızlık başladı artık yani. Babam da, ikide bir rahmetli "Oğlum, halka karşı gelinmez, bu kadar insan..." Böyle zorlayıp duruyorlar yani ve bir yerde yanlış mı karar verdik, doğru mu karar verdik bilmiyorum, kabul ettik bu işi. Zaten kabul ettiğimiz günün ertesi günü ben de anladım ki bir şeye reaksiyon göstermek başka, reaksiyon gösterenlerin bir iş yapmak üzere ittifak kurmaları başka şey. Bunların hepsi reaksiyon gösteren insanlardı, hepsi. Nitekim reaksiyon hızları kesilince geri gittiler, hepsi geri gitti.

Şimdi, buyurduğunuz meseleyi de söyleyeyim: Efendim, biz 1961 senesinde İstanbul'dan kafilelerle geldik seçildiğimiz zaman, yani haberli geldik. İstanbul, İzmit, Sakarya, Bolu filan, bütün milletvekillerine haber verdik, böyle büyük kafilelerle geldik. Saat 9'da gelebildik Adalet Partisi merkezine. Geldiğimiz zaman Adalet Partisinde 2 kişi vardı, 2'si

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 15

de asker. Biz o zaman askerleri de almıştık partiye. Neden? Başımıza yıldırım düşmesin, başka yere düşsün yıldırım diye, paratoner diye. Şimdi, o 2 kişiden biri Şinasi Osman, birisi Necmi Öktem Paşa. Necmi Öktem Paşa geziyor, Şinasi Osman da masaya oturmuş ayağının birini sallıyor, birini şey yapmış. Biz içeriye girdik, kalabalık böyle, hiç bize “Hoş geldiniz” filan diyen yok. Necdet Paşa şöyle yaptı: “İçişleri Bakanlığına, İçişleri Bakanlığına” diye elini uzattı. İbrahim Abak diye bir de arkadaşımız var -o da milletvekili- o da bağırımaya başladı, “Siz nasıl adamsınız?” dedi, “Ya, hoş geldiniz demeyi bilmez misiniz? Tebrik ederiz demeyi bilmez misiniz?” dedi. “İstanbul’dan en çok milletvekili çıkararan biziz. Nasıl yapıyorsunuz bunu?” dedi. Necmi Öktem Paşa dedi ki: “Biz hoş geldiniz demeyi de biliriz, hepsini biliriz,” dedi. Yalnız, İçişleri Bakanlığında Nasır Zeytinoğlu, Cemal Gürsel’in cumhurbaşkanı seçilmesi için yeterli oy nisabı toplanıncaya kadar orada oturuyor.” dedi. “Gidin de ondan sonra Anayasa deyin, ne diyorsanız bana bağırın.” dedi. İşte, bir kere daha biz perişan olduk. Perişan olduk ama reaksiyon göstermekten başka bir şey bilmiyoruz. Bugün de görüyorum ben, beğenmedikleri şeylere öteki partiler karşı reaksiyon gösteriyorlar. “Ne yapacağız?” demiyorlar, “O yanlışsa doğrusu nedir?” demiyorlar. Biz de aynı şeyi yaptık, biz de “Gitmeyeceğiz.” dedik, “İçişleri Bakanına gitmeyeceğiz.” Ulus’ta Park Otel diye bir otelde bize yer ayırmışlardı, biz oraya gittik. Fakat içimizde -o zaman ben çok gençtim tabii, Nuh tufanından evvelki şeyleri soruyorsunuz bana- kâmil bir insan vardı, bir albay emeklisiydi, Allah ona rahmet eylesin, Mahmut Rıza Bertan, o dedi ki: “Çocuklar, siz gidin otele, ben gideceğim o İçişleri Bakanlığına, ne oluyormuş diye bir bakacağım, gelip size söyleyeceğim.” dedi. İçişleri Bakanlığına gitti, 11’de filan geldi otele, dedi ki: “Adamın dediği doğru. İçeride 50-60 kişi vardı. ‘Biz milletvekiliyiz, senatörüz.’ diye oturmuşlardı oraya.” dedi. “Hatta Macit Zeren isimli bir adam, Amasya senatörüymüş, dedi ki: ‘Siz nasıl İçişleri Bakanısınız? Anayasa’yı ihlal etti diye adam asıyorsunuz, şimdi de geliyorsunuz bize ‘İmza toplayın, filan adamı seçin.’ diyorsunuz, burası İçişleri Bakanlığı?’ diye bağırıldı.” dedi. “İçişleri Bakanı Nasır Zeytinoğlu da ‘Kardeşim, üzmeyin kendinizi. Eğer bu Meclis açılırsa içinizden birisi İçişleri Bakanı olacak, Meclis açılmazsa benim İçişleri Bakanlığım devam edecek.’ demiş. “Yani bana böyle tembih ettiler, ben de size söylüyorum, ister imzalayın, ister imzalamayın.” demiş. Bunu Mahmut Rıza Bey bize geldi anlattı böyle. İşte, ondan bir gün sonraydı, grup toplantısı oldu. Grup toplantısında biz milletvekilleri olarak birbirimizi hiç tanıımıyorduk. İstanbul milletvekilleri olarak kazananlar dahi beraber bir yemek yememiştik, birbirimizi tanıımıyorduk. Hele Urfa milletvekili, bilmem, hiç birbirimizi tanıımıyorduk. İçeride

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 16

hoş geldiniz konuşması yapacak Tahsin Demiray rahmetli, bizim seçim işleri başkanımızdı, o konuşurken birden... O zaman dilsizdi grup hademeleri dilsiz ve sağır idi. Şimdi herkesi dolduruyorsunuz ila maşallah. Yani mebus olmayan ne kadar adam varsa grubunuza dolduruyorsunuz kalabalık olsun diye. Hiç de güzel değil. Bir gün bir şey olursa o zaman da "Efendim, öteden beri dolduruyorlar." diye gerekçe gösterecekler. Yani bir gün kötü bir olay olursa "Efendim, öteden beri dolduruyordunuz." diyecekler. Efendim, işte, bir adamı o dilsiz hademe sürüklüyor böyle dışarıya. Herkesin telaşlandığı, kimsenin kimseyi tanımadığı bir zamanda, herkes "Niye sürüklüyor ya? Milletvekilini sürüklüyorlar. Nasıl bir iş bu?.." Bereket, bir gazeteci girmiş içeriye. O sağır hemen anlattı "O adam gazeteci." diye, hemen anladılar, çıkardılar. Tabii, telaş arttı. Tahsin Demiray da beni siyasete çağıran adamdı, çok üzülüyordum, Tahsin Demiray yapamıyor işi çünkü grup başkanının, komisyonu yöneteceği insanın başkanının yerine çıkmış, oradan konuşuyor. O da böyle, mikrofon böyle. Hâlbuki, konuşan insanlara göre, ayakta duran insana göre mikrofon başka... Arkadan bağıyorlar "Sesin duyulmuyor." diye. O da böyle hareketiyle cevap veriyor, "Şöyle yapsam, böyle yapsam." gibi, gülüyor herkes. Ben söz istedim. İlk söz isteyen benim. Diyecektim ki -tasarladığım şey- efendim, bir grup evvela organize olur, yönetim kurulunu seçer, yönetim kurulu da gündemi hazırlar getirir ve gündem üzerinde konuşulur, böyle karmakarışık olmaz. Hazırsak yönetimimizi seçelim, hazır değilsek seçim için bir güne talik edelim diyeceğim. Kürsüye çıktım, çıktığım zaman Sadık Tekin Müftüoğlu diye, sonradan da Maliye Bakanlığı yapmış olan bir arkadaş -ki, o sırada tanıımıyordum- ceketini çıkardı, benim mikrofonun üstüne örttü. Ben de niye örttün bunu dedim. Dedi ki bana: "Bunun ucunu bir yere bağlarlar, komiteciler dinler bizi." O zaman da, şimdi de öyle bir şey bilmem yani, bu teknik şeyleri bilmem, yani ceket örtünce dinlenmez... Ben de topladım onu, adamın yüzüne attım. Dedim ki: Ben milletvekiliyim, istediğim gibi konuşurum, kim dinlerse dinlesin. Bunları söylemek için çıkmamıştım ben. Ama bu iş onun sebebi oldu. Ve bunun üzerine büyük bir alkış koptu, işte, alkış yapanlara "Müfrit" dediler, "Böyle konuşmak doğru değil." diyenlere "Mutedil" dediler ve o gün seçim oldu ve ben grup başkan vekili seçildim, haksız yere. Yani, benden başka şey yok muydu? Bir sürü insan var, 229 kişiyiz. Ama bu konuşma dolayısıyla... Haksız yere demeyeyim de yani, pek de haklı değildim, başkaları da vardı yani. Bu şeyden dolayı. İşte, bu sebepten dolayı, Adalet Partisi Sayın Tekin Arıburnu'nu aday gösterdiği zaman bizim arkadaşlar dediler ki: "Biz seni aday göstermek mecburiyetindeyiz çünkü kime rey verdiğimiz belli olacak, Adalet Partisinin adayına da vermeyeceğiz, Halk

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 17

Partisinin adayına da vermeyeceğiz. Ama böyle kalırsak, 'Verdi' derlerse, propagandaları büyük partilerin üstün oluyor, küçük partilerin az oluyor. Büyük partilerin propagandaları, gazetelerde de taraftarları çok oluyor." Ve ben kabul ettim. Şunun için kabul ettim: Biz de Cemal Gürsel'i seçmeyecektik. Ragıp Gümüşpala rahmetliye "Seni aday gösterelim. Hiç olmazsa sana verdiğimiz belli olsun." dedik. "Hayır, kabul etmem. Ben Cemal Gürsel'in yanında söz verdim, bütün parti başkanlarını topladılar ve bizden söz aldılar 'Cemal Gürsel'den başka kimse aday olmayacak.' diye. Onun için ben aday olmam." dedi. Ben de Gümüşpala'nın durumuna düşmemek için "Ben aday olmam" diye ısrar etmeyi anlamsız buldum, kabul ettim. Biliyordum ki seçilmeyeceğim. Ama dedim ki: Sizden tam rey isterim. Hakikaten biz 45 kişiydik, 45-45-45 ve aldım. Ha, bundan dolayı Adalet Partililer bu şeyi kullandılar. Dediler ki, haklısınız: "Partiyi böldü" dediler benim için. Neresinden böldümse? Ortasından mı böldüm, kenarından mı böldüm bilmiyorum. "Böldü." dediler filan. Ondan sonraki seçimde 2 Marttan sonra da 149 mebusa düştüler. Kendileri düştü. Ama bizim arkadaşlarımızın da yani bir parti olarak yeni bir hizmeti ortaya koymak yerine bir reaksiyon grubu oldukları da ortaya çıktı, hepsi de geri gittiler.

Sorunuza biraz uzunca mı cevap verdim?

BAŞKAN – Teşekkür ederiz. Estağfurullah. Yani, izah etmeye çalıştınız.

Aynı siyasi çizginin 2 partisinin 2 farklı aday gösterip yarışması Sayın Demirel'le sizin o döneme ilişkin sürüşmelerinizin bir neticesi miydi? Yani, bugün geriye bakıldığında "Öyle değil de böyle yapılmış olsaydı." diye bir fikir jimnastiği yaptınız mı hiç hafızanızda?

FERRUH BOZBEYLİ – Şöyle yaptım yani şöyle bir dönem geçti: Bu, bugün için ve gelecek için de çok önemli. Türkiye'de koalisyon çalışmaları yapılamıyor, hatta aile içinde koalisyon yapılamıyor Türkiye'de. Bizim insanlarımız nedense dediğim dedik çaldığım düdüğ havasındalar. Hâlbuki, koalisyon hâlinde, birlikte bir iş görmek, kooperasyon; bunu beceremiyoruz biz. 73'ten 77'ye kadar koalisyonların hepsi el birliğiyle bir iş yapmak yerine buradan ne kaparım hesabını güttüler. Herkes Köyişleri Bakanlığına talip çünkü orada daha çok hizmet şansı var, bilmem ne var, falan. İşte, gerek Süleyman Demirel gerek Sayın Ecevit çok haklı, çok yerinde bir propaganda buldular, çok yerinde, dediler ki halka: "Sayın vatandaşlarım, siz bizden hizmet bekliyorsanız bizim reyimizi bölmeyin. Bakın, bizim reyimizi bölerseniz koalisyonlar ortaya çıkıyor. Koalisyonlarda şimdiye kadar hiç hizmet yapamadık. Onun için, bizim reyimizi lütfen bölmeyin." Bu çok makul, çok akıllıca bir propagandaydı. Bunu hem Ecevit yaptı hem Demirel yaptı. Yapınca, Ecevit'ten bölünmüş gibi görünen.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 18

Güven Partisi 3 mebusa düştü, Adalet Partisinden bölünmüş gibi olan biz 1 mebusa düştük, Selamet Partisi de 48'den 15'e düştü yani gerekçe çok doğrudu, ikna edici bir gerekçeydi. Sonucu ondan oldu.

AHMET TOPTAŞ (Afyonkarahisar) – Sayın Bozbeyli, tekrar hoş geldiniz.

Sizi sağlıklı bir biçimde aramızda görmekten mutluyum. Uzun ömürler diliyorum, sağlıklı yaşam diliyorum.

1960 Yassıada yargılamalarını anlatırken “İddiaya bir ay süre, savunmaya on gün süre verilmişti.” dediniz ve “Müvekkillerimizle görüşmek için de bir gün verildi, o zaman da gemi öğleyin Yassıada7ya gidebildi saat yarımında.” dediniz. Avukatları da müfritler ve mutediller olarak ayırdınız, sınıflandırdınız. Daha sonra da...

FERRUH BOZBEYLİ – Ben sınırlandırmadım onu, gazeteler bu ismi taktı.

AHMET TOPTAŞ (Afyonkarahisar) - Evet, sizin anlattığınızdan söylüyorum zaten, öyle takılmış. Sonra da grubu öyle anlattınız seçilip geldikten sonra.

Yassıada mahkemeleri Türk hukuk tarihi açısından bir felakettir aslında. Bütün darbe sonunda kurulan mahkemeler ve yargılama yapan mahkemelerin tümü bir felakettir aslında.

Farkında mısınız? Şimdi, Silivri'de yargılamalar yapılıyor, bir darbe döneminde yaşamıyoruz ama avukatlara celselere sokulmama cezası veriliyor, mesela 16 celse, 20 celse duruşmaya alınmama cezası, müvekkilleriyle görüştürülmeme cezası, hatta sanıkların duruşmaya alınmaması konusunda mahkeme disiplin cezası veriyor. Yani sadece darbe dönemlerinde olmuyor o tür uygulamalar, bugün de aynı uygulamalar var.

“Polislerin elbiseleri değiştirildi.” dediniz yani güvenlik güçlerinden, polisten nefreti ifade etmek için “Yeşilden maviye dönüştü.” dediniz, şimdi de polislerin elbiseleri maviden laciverte dönüştü. Demek ki, polislerin elbiseleri de değişebiliyormuş, illa darbecilerin değiştirmesi gerekmiyor, sivil iktidarlar da polislerin elbiselerini değiştirebilirlermiş ve değişti.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 19

Yine “Balmumcu’da bulunanlara, davalarına isimler takıldı darbeden sonra.” dediniz. Elbette darbeciler kendi lehlerine kamuoyu oluşturmak için bazı provokasyonları yaparlar ve provokasyonlar sonucunda da yargıladıkları isimleri, yargılamayı daha popüler hâle getirmek için isimler takarlar. Mesela, tünelciler, sanki Menderes’i denizin altından tünel yarıp da kaçıracaktıymış gibi bir dava uydurulduğunu anlıyoruz o vesileyle.

Kadehçiler yani bu işten keyif alıp kadeh kaldıranlar anlamına...

FERRUH BOZBEYLİ – Yok, keyif alıp değil de Menderes’in şerefine... Tabii, keyif alanlar ayrı bir şey.

AHMET TOPTAŞ (Afyonkarahisar) - Yani işte o anlamda keyif alanlar diye söylüyorum.

Yine, bu kez Cumhuriyet Halk Partisinden Demokrat Partiye geçmiş bir şahsiyetin cenazesine hiç tanımadığı hâlde binler katıldığı için adının Mezarlıklar konulduğu, o davada yargılananların yargılandığı davanın adının Mezarlıklar konulduğunu ifade ettiniz. Şimdi de Balyozlar, Ayışığılar, Ergenekonlar yani illa darbe dönemlerinde ya da darbeden sonra olmuyor bu anlattıklarınız, darbelerin olmadığı dönemlerde de, bazı dönemlerde de daha doğrusu -virgül ve ünlem işareti koyayım- bu işlerin hepsi oluyor.

Sizden öğrenmek istediğimiz şu: O dönemleri yaşadınız, 12 Mart’ı yaşadınız yani askerî darbeleri de yaşadınız, koalisyon dönemlerini de yaşadınız, siyasi atraksiyonların en yoğun olduğu dönemleri yaşadınız, 12 Eylül’ü gördünüz. Ciddi bir siyasetçi olarak ciddi gözlemlerinizi olduğunu düşünüyorum.

12 Eylül’de, bugün, ileri demokrasinin örneği olarak gösterilen bir Turgut Özal aslında 12 Eylül’ün Başbakanlığını yaptı, hatırlıyorsunuz ve 12 Eylül’de sizlerin yasaklarının kaldırılması için referandum yapıldığında, Sayın Özal referandumda “Evet” çıkmasına karşı yani siyasi yasakların kaldırılmasına karşı kampanya açtı.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 20

Türkiye’de bir sorun var. Bu sorun, sağda, solda, onda, bunda değil, bütün toplum olarak bizim tümümüzün sorunu ve bu sorunun temelinde hepimizin de niyetleri yatıyor.

Siz, bu kadar deneyimli bir siyasetçi olarak bu sorunları yaşamamak için -darbe dönemleri ile darbenin olmadığı dönemleri de karşılaştırdım, anlattım size- ne gibi şeyleri önerirsiniz? Yani Parlamento’ya ne önerirsiniz? Siyasetçilere ne önerirsiniz? Toplum’a ne önerirsiniz?

FERRUH BOZBEYLİ – Efendim, çok teşekkür ederim.

O zaman, bana biraz zaman vermeniz lazım yani kabul ederseniz... Çünkü çok önemli bir soru soruyor Beyefendi.

Beyefendi, ben Meclis Başkanı olduğum zaman kendi kendime “Sıradan bir Meclis Başkanı olmak yerine benim Meclis Başkanlığım bir işe yaramalı, hatırlarda bir şey kalmalı.” gibi düşüncelere sahip oldum, böyle şeyleri düşündüm yani iyi yapayım bu işi diye. İşte o dönemdeydi, böyle düşündüğüm dönemdeydi -gene böyle düşünüyorum ya- bir olay oldu Türkiye’de. On bir yaşında Bahçelievler İlkokulunun 5’inci sınıfındaki bir çocuk bir tahrir vazifesi yaparken Lenin’i ve Stalin’i öven yazılar yazmış. Bunun için çocuk içeri alındı, mahkemeye. Olay bu, bir tane. İsmet Paşa dedi ki: “On bir yaşındaki bir çocuğun kafasında komünistlik arayan zihniyetle ömür boyu mücadele edeceğim.” Yani olaya böyle baktı. Süleyman Demirel de dedi ki: “Yılanın başını küçükken ezeceksin.” Yani olay bir tane, yaklaşım iki tane idi.

Aradan iki ay, belki üç ay, bilmiyorum, geçti. İzmir’de, o büyük otelin önünde Gazi’nin bir heykeli var, denize doğru at üstünde. Ne oteli, bilmiyorum.

AHMET TOPTAŞ (Afyonkarahisar) – Efes Oteli.

FERRUH BOZBEYLİ – Efes Oteli, onun önünde.

Oraya bir adam balta salladı. Bu defa da Halk Partisi çok büyük bir hassasiyet gösterdi “Atatürk’ün heykeline uzatılan eller kırılacak, bütün Türkiye ayağa kalkacak.” falan

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 21

şeklinde ele aldı meseleyi. Süleyman Demirel de dedi ki: “Memleketin her tarafında savcı var, hâkim var, bir suç işlenmişse savcı takip eder. Ne telaşlanıyorsunuz?”

Bakın, iki tane ayrı ayrı olay ama iki ayrı parti ayrı pencereden bakıyor.

Ben bunun üzerine kendi kendime dedim ki: “Tam sıra sana geldi, sen de Meclis Başkanısın.” Evvela İsmet Paşa’dan randevu istedim, gittim evine. Kendisine size arz ettiğim gibi meseleyi anlattım, dedim ki: “Efendim, bu ayrı tavırlarınız yok mu, sizi komünizme karşı yumuşak, bizi çok hassas; Atatürk’e karşı biz aldırıyoruz, sizi çok hassas gösteriyor ve ister istemez bizi bir tarafa itiyor, sizi bir tarafa itiyor. Oysa Atatürk’e de milletçe sahip olalım yani hepimizin adamı olsun. Niye şunun, bunun oluyormuş? Komünizme karşı da elbirliğiyle, milletçi bir tavrımız olsun yani bu farklı metotlar, farklı davranışlar bizi farklı yerlere itiyor yani buna bir çare bulalım.” “Nasıl olacak bu?” dedi, dedim ki: “Paşam, nasıl olacağı var mı? Siz grubunuzu ikna etmeye söz verin eğer benim dediğimi kabul ediyorsanız, ben de gideyim Demirel’e, onun şeyini yapayım, hiç olmazsa bu iki şeyi bitirelim yani bunlarla vakit geçiriyoruz boş yere.” Olduğu gibi anlattığım için söylüyorum, beni bağışlayın lütfen, bir kelime kullanacağım, dedi ki: “Sen ahlaklı insansın fakat politikan zayıf. Süleyman Demirel’in politikası bunun üstüne zaten, adam vazgeçmez ki bundan.” Ben dedim ki: “Yani tecrübeye de değmez mi Paşam?” “Sen değer buluyorsan, git konuş, ben sana yardım edeceğim.” dedi. Yani benim hayatımda en sevinçli günümdü o bir şey yapıyorum diyerekten ve çok kısa zamanda Sayın Demirel’den de randevu aldım ve yalnız İsmet Paşa’yla görüştüğümü söylemedim, onun dışında kalan her şeyi ona da anlattım, o da bana dedi ki: “Ferruh, ben zaman zaman düşünmüşümdür, sana hep Adalet Bakanlığını layık görmüşümdür fakat politikan zayıf.” dedi.

ÖZCAN YENİÇERİ (Ankara) – İkisi de aynı anda mı?

FERRUH BOZBEYLİ – Aynı şeyi söyledi “Politikan zayıf.” dedi. “Neden?” dedim, dedi ki: “Onun politikası zaten onun üstüne, değiştirmez. Hiç, sen İsmet Paşa’nın sol tehlikeden

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 22

bahsettiğini duydun mu? Hep sağ tehlikeden bahseder. Onun için, olacak iş değil bu senin yaptığın.” Dedim ki: “Peki, tecrübeye de değmez mi yani yapamayız mı bu işi?” Bana dedi ki: “Ben değer bulmuyorum ama sen değer diyorsan git konuş.” Tabii, tekrar konuşmadım, sustum. Bir kokteylde, İsmet Paşa bir gün koluma girdi “Sen bana bir şey söyleyecektin, ne oldu?” filan dedi, hiç cevap vermedim. Aradan uzun bir zaman geçti, tekrar böyle koluma girdi, “Yahu, sen bir şey söyleyecektin bana, ne oldu?” Ben gene cevap vermeyince “Anladım, ne olduğunu anladım, bir daha sormayacağım.” dedi.

Beyefendi, bazı şeyler var ki gücünüz yetmiyor. Anlatıyorsunuz, konuşmanızdan...

Yalnız şu kısma rica ederim beni şey yapmayın yani sanki buraya tartışmaya gelmişim gibi, benim söylediğim şeylere cevap vermeye kalkmanız beni biraz rahatsız etti.

AHMET TOPTAŞ (Afyonkarahisar) – Sayın Bozbeyli, zaten sizden yanıt istediğim konu, anlattığım konular değil, bunlar bir tespit. Sizden de bugünün sorunlarına bir tespit açısından ne önerirsiniz? Bir tespit istiyorum yani yanıt verme değil.

FERRUH BOZBEYLİ – Beyefendi, bugün için tespit yapılabilir de hepimizin kolu bir yere bağlı yani öteden beri söylediğimiz laflar var, birçok şeyler var yani öteki kolumuzu bağlı olduğu yerden kurtarıp da birbirimize sarılamıyoruz. Çok zor oluyor.

Mesela, şu son hadiseleri düşünüyorum ben, şu son hadiseleri. Halk Partisi kalkıyor diyor ki: “Türkiye’de cumhuriyet tehlikeye düştü.”

Beyefendi, cumhuriyet niye tehlikeye düşsün? Cumhuriyetten başka, bir padişahlık mı isteyen var? Yani bu o kadar tuhaf ki, bazı şeyler...Rusya’da komünistlik tam yetmiş sene sürdü, yetmiş sene sonra bir adam çıktı, o adam dedi ki: “Komünistlikten vazgeçtik, biz prehistorika yapacağız.” dedi. Bir tek adam da çıkıp karşı koymadı çünkü rejim çürümüş, bitmiş. Bir adamın sözü üzerine. Bugün de boş yere biz bazı şeyler yapıyoruz. Niye cumhuriyetten biz farklı olalım canım? Niye farklı olalım? Ben, mesela, bir Cumhurbaşkanı’nın seçilmesine razı değildim, istemiyordum da, yaptığı işi de

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 23

beğenmiyordum ama hiç olmazsa içimde bir umut var, süresi bitecek ve ben yeniden seçim yapacağım. Bu umut beni memleketime bağlıyor, bu umut beni rejimime bağlıyor, bu umut beni şeye bağlıyor ama öyle değil de “Ölünceye kadar bundan yakayı kurtaramazsın.” diye bir imparator, bir kral olduğunu düşünün. Onun için, ben cumhuriyete kimsenin karşı geleceğini zannetmiyorum.

BAŞKAN –Teşekkür ederiz.

Özcan Yeniçeri Bey, buyurun.

ÖZCAN YENİÇERİ (Ankara) - Efendim, ben de sizi sağlıklı görmekten çok mutluyum.

Biz, sizi hep böyle idealist duygular içerisinde izlerdik Meclis Başkanı olduğunuzda da ondan sonraki süreç içerisinde de.

Sizin anlattıklarınızdan, özellikle bunları burada söylemek durumundayım, Yassıada'da iddianameyi okurken teğmenin ya da komutanın gelip kapatarak alıp götürmesi bana Lavaziye'yi çağırıyordu.

Lavaziye, biliyorsunuz “Hiçbir şey yoktan var edilemez, vardan yok edilemez, ancak birbirine dönüşür.” diyen bir kimyager, dünya çapında bir bilim adamıdır. Kendisi idama mahkûm edilmiştir ve bir süre ister “Kafamda çok önemli bir proje var insanlık için, bana bir hafta süre verin, başıma da iki tane jandarma koyun, ben bunu icat edeyim, ondan sonra bu dünyadan gitmeyi kabul ederim.” dediğinde “Bir oyun oynuyor, bunu bir an evvel idam etmek gerekir.” şeklinde bir düşünceye sahip oluyorlar ve Lavaziye'yi idam etmek üzere yanına geldiklerinde, giyotine götüreceklerdir, önünde de bir kitap vardır, kitap okuyordur, kitabın arasına okuduğu yeri belirleyen bir işaret koyar ve ondan sonra götürür kafasını vururlar.

Siz onu anlatırken o geldi aklıma yani arasına bir şey koymak mümkün olmadı mı o iddianamenin diye düşündüm.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 24

Şunu söylemek gerekiyor: İhtilal olduğu yerde, özellikle kayıtlara geçmesi için söylüyorum, bir Japon atasözü var “Güneşe tapılan yerde ısı kanunları önemini yitirir.” der. Dolayısıyla, silahla yönetime el koymuş bir zorbalığın olduğu yerde hukuk, demokrasi, insan, insan hakları, medeniyet gibi kavramlar zaten abesle iştigaldir yani bunların adından bile söz etmek doğru bir şey değil. Elbette “Sizi tıkan kuvvet bunu istiyor.” derken, evet, hukuken, ahlaken, insani yönden tartışılır ama bir de reel gerçek var, adam doğrusunu söylemiş yani “İrade bende değil.” demiş size. Ne desin? Başka bir şey demesi de doğru değil.

Ben, siyasette taa cumhuriyet hatta cumhuriyet öncesinden bugüne gelen Türkiye’de bir totaliter yöneliş olduğu, insanların tamamında, yalnızca askerde değil, yalnızca sivilde değil toplum olarak totaliter bir bakış açısıyla sorunların çözülebileceğine inanan bir toplumuz. Bunu bir defa görmemiz gerekir. Üç beş kişiyi sallandırarak sorun çözmek isteyen insanların sayısı sanıldığından çok fazla.

Dolayısıyla, siyaset aslında dikkatli kullanıldığında ve siyaset görevini yerine getirdiğinde, askerin ya da cuntacıların hareketlerinin ve amaçlarının engellendiğini görüyoruz. Bunu iki olayda söylemek mümkün, sizin de şahit olduğunuz olaylar onlar, sizin döneminize ait. Birisi, Faruk Gürler’in Cumhurbaşkanı seçilmesinin engellenmesi. Bu, büyük bir siyasi manevra meselesidir ve bu, siyasetin cuntayı yenmesidir bana göre. İkincisi de Namık Kemal Ersun’un ve ona dayalı 200’e yakın subayın bir anda emekli edilmesidir, o da siyasetin bir başka başarısıdır bana göre. Teşebbüse geçmeden önce engelleyebilmişlerdir, bunları siyaset devre dışı bırakabilmiştir.

Şimdi, sorum şu: Burada, 60’da bir darbe yemiş, daha önce birtakım hazırlıklar yapılmış, sonra 62’de, 63’te, Talat Aydemir’in zincirleme bir teşebbüsü var. Ondan sonra, tekrar teşebbüsler var. 71 muhtırası var ve sonra biz 80’de darbe yiyoruz, 12 Eylül’de ve 97’de 28 Şubat’ı yaşıyoruz, arkasından 27 Nisan bildirisini yaşıyoruz. Burada, siyaset bir

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012

Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 25

şeyleri eksik yapıyor, bir şeyleri eksik görüyor, bir şeyleri eksik değerlendiriyor diye bir düşünce geliyor benim aklıma.

Bu süreçte gerçekten olandan bitenden ders olarak darbecilere karşı veya totaliter bir yaklaşım içerisine girenlere karşı siyaset tedbir almada noksan mı kalmıştır? O deneyimlerden yararlanarak kendini koruyacak bir yapı meydana getirememiş midir? Birincisi bu.

İkincisi de bunun tam öbür tarafından düşünürsek cuntacılar da 60'dan itibaren tecrübe edinerek daha iyi darbe nasıl yapılabilir, daha hissettirmeden, daha modernizme uygun biçimde darbe nasıl yapılabilir... Onlar tecrübelerden yararlanmış fakat siyasetçiler yararlanamamış; bir.

Bir de bir cümleyle bir şey söylemek istiyorum: Sizin anlattıklarınızdan sizin hayatınızı idealizmin pragmatizme yenilgisi olarak kabul edebilir miyiz?

Bir de siyasette ahlaktan bahsettiniz, siyaseti ahlakileştiremeyenler ahlaklarını siyasetleştirmişler midir bu süreç içerisinde?

Soru bu.

Buyurun.

FERRUH BOZBEYLİ – Muhterem efendim, Sayın Başkanım, Beyefendi'nin sorusuyla...

Beyefendi, affedersiniz, tam gitmek istiyordunuz, durdurdum.

AHMET TOPTAŞ (Ayfonkarahisar) – Ben aşağıdaki bir komisyonda daha görevliyim, onun için.

Buyurun, dinliyorum.

FERRUH BOZBEYLİ – Biliyorum ama biraz bekleyin.

Efendim, herhâlde hepiniz şehirlerarası uzun yollarda giderken bazı levhaları görmüşsünüzdür, kocaman levhalar, üstünde “Cumhuriyet Ormanı”, “Yüzüncü Yıl Ormanı”

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 26

---

filan yazar. Arkasında orman yoktur yani o alan orman yapılmak üzere hazırlanmıştır ama evvela levhasını koymuşlardır. Oysa, oranın orman olması için fidanların dikilmesi lazım, zaman içinde sulanması, bakımının yapılması ve daha önemlisi yirmi sene sabredilmesi lazım.

İşte, Anayasa'mızda biz de "Hâkimiyet milletindir:" yazarsak ertesi gün hâkimiyet milletin olmuyor veyahut hukukun üstünlüğü veyahut insan hakları veyahut kadın hakları gibi şeyleri yazarsak ertesi gün olmuyor, bakımının yapılması lazım, geliştirilmesi lazım ve biraz da sabredilmesi lazım diye düşünüyorum.

Bunu hem zatıalinizin sorusu için söylüyorum hem de yarım kaldığı için sizin de bana sorduğunuz soruya belki bir cevap sayarsınız diye bunu da böyle söyledim.

O buyurduğunuz meselelere gelince, yok ben öyle şeyler düşünmüyorum. Düşündüğüm şu: Genellikle, ne yapalım ki, siyaset bir sınav yeridir. Bakın, şurada otururken, hepimiz aynı partiden olsak, içeriye dışarıdan birisi gelse "Genel Başkanımız İstanbul'dan Ankara'ya geliyor, haydi karşılamaya gidelim." dese, aslında ben istemiyorum gitmeyi. Hac'dan mı geliyor? Ne var yani karşılamaya gideceğim diye? Ama şimdi bunu diyemem "Ben gitmek istemiyorum." diyemem. Adam dedi, yavaştan bile alsan defterine yazar. İşte o zaman siyaset bir savunma yeri hâline geliyor yani onun iftirasından, bunun rekabetinden, bunun bilmem nesinden filan savunma yeri hâline geliyor. Bir de bir umut arıyorsun tekrar. Çünkü, ne yapalım ki, Türkiye'de siyaset...

Bakınız, affedersiniz, sizi tenkit etmek için söylemiyorum, böyle de anlamayın lütfen, kendi kendimi tenkit etmek için söylüyorum. Sizin adınız "Milletvekili" size "Milletvekili" demiyorlar ve siz hiç rahatsız değilsiniz bundan, size "Vekil" diyorlar "Vekiller geldi, vekiller gitti." diyorlar. Siz dava vekili değilsiniz, müdür vekili de değilsiniz, siz milletvekilisiniz. Bu, beni o kadar rahatsız ediyor ki. Size "Vekiller şöyle yaptılar, vekiller böyle yaptılar." Bütün

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : (10/236) (27 May) Giriş :

Tarih : 31/10/2012 Stenograf :

Kayıt:

Sayfa: 27

gazeteler böyle söylüyor şimdi. Dışarıda da ben böyle rahatsız oluyorum bu işten. Ne hakları var size vekil demeye? Anayasa'da sizin unvanınız milletvekilidir. Siz milletin vekilisiniz.

İşte, bunun için, bütün bu şeylerde karşımıza çıkan bu türlü meseleler siyasetçiyi sınava sokuyor. Bu sınavda doğru kalmak kolay olmuyor efendim yani bir şeylerden vazgeçmeden doğru kalınmıyor. Bir şeylerden vazgeçeceksiniz. Biz de öyle... Benim de başımdan geçti bu yani hepimiz için... Beni kurtaran şey oldu, Meclis Başkanlığı gibi, Başkan Vekilliği gibi biraz siyasetin uzağında bir iş, yoksa, kongrelere git, bilmem ne yap filan, çok zor oluyordu.

Adalet Partisi ilk Temsilciler Meclisi toplantısını yaptığı zaman henüz daha Anayasa oylanmamıştı, 61 Anayasası oylanmamıştı. Onu konuşacaklar ne rey vereceğiz diye. Çıktım kürsüye dedim ki: "Bu Anayasa metninde -halka sunulan Anayasa'nın metninde, dağıtmışlardı o zaman gazetede- diyor ki: 'Meşruiyetini yitirmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanan Türk milleti.' Daha meşruiyetini yitirip yitirmediğini... Anayasa davaları bitmedi yani mahkeme devam ediyor ama bize diyorlar ki: 'Meşruiyetini yitirmiş' diye oy ver. Biz bu Anayasa'ya nasıl oy veririz?" dedim. Beni dövdüler orada. Öyle düşünmeyin. "Yahu, sen arının kovanına çomak sokuyorsun." dediler, beni kürsüden indirdiler aşağıya, dövdüler. Yani o zaman düşünüyorsun, dayak yemeyeyim diye biraz daha yavaş mı konuşsam... Yani milletvekilliği dürüst yapıldığı takdirde çok şanlı, şerefli, dualı, sevap bir iştir, buna kesinlikle inanıyorum, önemli bir iştir.

Efendim, hepinizi hürmetle selamlamak isterim.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederiz Ferruh Bey.

Allah sağlık, sıhhat versin.

Komisyonumuza kadar geldiniz, teşekkür ederiz.

Kapanma Saati: 15.26